

PARLEM-NE

JOAN SOLÀ

“El Casalot” (2/3)

Pàmies ajusta la seva llengua a l'opció personal, no pas a la por a l'autoritat

Qualificava l'altre dia d'insuperable la traducció que ha fet Xavier Pàmies d'*El Casalot* de Dickens. La pedra de toc que avala aquest adjectiu és a l'abast de tothom: mireu si es nota mai ni per remei que el text sigui una traducció; mireu si el lèxic, la sintaxi, la fraseologia, els registres i fins l'humor adherit a la llengua sonen com a sorgits o elaborats espontàniament en la llengua que llegiu. Afortunadament, avui podem afirmar tot això d'una bona colla de traductors, no pas inferiors als mítics Carner, Riba, Sagarra, etc. Som, encara, una cultura afortunada: cuidem-la, lluïm-la, encomanem-la!

Amb els fragments que els vaig donar l'altre dia es pot veure prou tot això. Il·lustrem-ho una mica més. Mirin la naturalitat i la gràcia de les expressions que dono en cursiva: «Així doncs, [...] *podria molt ben ser que ho sabés*», «Avui, pròpiament, *d'avançar no s'ha avançat*», «jo vaig dir a aquella pobra senyora [...] que li estàvem molt agraïts. / -I ara! -va dir escandint les paraules-. *Pots comptar!*», «¿On s'és vist que se't fiquin a casa per burxar-te d'aquesta manera?», «Com que *no pares mai quiet* i tens sempre tants *tràfecs...*», «*Permete'm, vida meva!*». La fraseologia és espectacularment rica, avui que la llengua pateix tant per aquest cantó: *anar prim de ventre* (o *de butxaca*), *Ara sí que la ballarem!*, *cap a Londres falta gent*, *com hi ha món!*, *de color de*

gos com fuig, «perquè *n'estic molt, d'ell*», *fer curt, fer net* (d'una cosa), *fer safareig*, *passar-se els taps*, *pesar figues*, *posar fil a l'agulla*, *pujar-hi de peus*, *ser un llepafils*, *treure'n l'aigua clara* (d'una cosa), *ves per on!* I, com en altres obres de Pàmies, ensopeguem aquí deliciosos refranys o dites com ara *diner fa diner*, *gota a gota el mar s'esgota*, *fer feix de tota herba*, *ha estat callat com un rat dintre el forat*. Deixaré el lèxic, que no acabaria mai: però Pàmies coneix els racons dels bons diccionaris i dels bons autors, i tant coromineja amb *esborrall* o *gassa* com inventa *peatger* (cobrador del peatge) o xucla *roda-salons* (qui es deleix per lluir en societat) d'un llibre que li cau a les mans.

Pàmies, com a gran responsable del seu ofici, coneix també els racons de les gramàtiques i els temes discutits. I ajusta la seva llengua a l'opció personal, no pas a la por a la (real o suposada) autoritat; car, diguem-ho d'una vegada, ell *també* és una autoritat! Per exemple, usa sempre els dos signes d'interrogació i només el final d'exclamació; i en la qüestió de *per* (a) usa només *per* davant l'infinitiu i fins en casos limítrofs («Això és *pel mes que ve*, mestressa»). O usa les interjeccions *veiam* i *aviam* (el diccionari oficial només recull *vejam*, però ho recull on no toca, dins *veure*). I fa servir sistemàticament l'adverbi *encabat*, també absent del codi («Va escoltar-me sense interrompre'm; i *encabat* va dir [...]»). I, naturalment, opta per no posar coma enmig de connectors com *així doncs* («*Així doncs*, quan sento que m'acusen [...] els dic [...]»), o en *sí/no senyor(a)* («*Sóc boja, sí senyor*»).*

MOTACIONS

MÀRIUS SERRA

Haihober?

La Celler de Ter la biblioteca es diu Coldegria, que rima amb alegria. M'informen que és el nom d'un vent local, que bufa “del Pasteral a la gasolinera fins a les dotze”. Ah. Tanta precisió m'aclapara. L'enigma pren un altre tombant quan descobreixo que Coldegria és, també, el topònim que designa la muntanya de la qual procedeixen les ventades. Els cellerencs guarden més sorpreses. Aquesta població gironina de dos mil habitants té un altre mot propi molt particular: el *haihober* (amb hacs aspirades), un terme assimilat que recorda les adaptacions capricioses de termes futbolístics anglosaxons com ara *orsai* (*off side*), *jems* (*hands*) o *flequi* (*free kick*). L'origen, aquí, és portuguès. I concretament el fruit conegut amb el nom de *fejjoa* (el nom binomial del qual és *Feijoa sellowiana*). Pel que sembla, un cellerenc que va tornar al born després de fer les Amèriques en va portar, i el nom *fejjoa* va anar “evolucionant” fins a arribar al galàctic *haihober*, que rima amb Homer (Simpson) i amb Hannover. Alguns artistes cellerencs ja se n'han apropiat. Investiguin la increïble Orquestra Fireluche i potser hi trobaran algun *haihober* ocult.*

Retrat | Pere Guixà

Diego Ruiz

L'obra de Diego Ruiz (1881-1959) s'embossca rere una vida envoltada de misteri i d'escàndols. Adscrit a un Modernisme tardà, admirador de Nietzsche i D'Annunzio, format com a psiquiatre a Itàlia, Ruiz forma part d'aquella època en què a Barcelona va haver-hi un clam per dedicar una plaça a Ibsen, en què barbes i cabells llargs i capells d'ala xifraven una avantguarda i en què les festes a Sitges havien travat vincles amb Europa.

La seva mirada, diuen els que n'han deixat testimoni, era penetrant, i la seva presència atenyia

a un accent satànic. “Feia olor de sofre, una olor que atreu les dones”, nota Enric Jardí, i pel que diuen el seu aspecte tinyós no enterbolia ni el verb de geni ni la capacitat analítica.

El 1909, va haver-hi l'escàndol. Juntament amb Prudenci Bertrana, va escriure un tractat en què assenyalava trets patològics en Álvarez de Castro, general de l'exèrcit espanyol a qui, cent anys després del setge napolèonic de Girona, es van retre honors i se li va erigir una estàtua. L'aldarull va ser notable, però l'homenatge es va fer igualment i Diego Ruiz va decidir tocar el dos del país.

Com a padrí, havia tingut Joan Maragall i, en anys en què va ser un nom oblidat entre tants d'altres, va fer-li de mentor Palau i Fabre, que sempre va sentir-se atret per l'obra d'aquest heterodox. Més que cap altra cosa, Ruiz volia haver escrit un corpus filosòfic tancat, a la manera del pensament d'Eugeni d'Ors, però el cert és que ningú hi ha vist un ordit orgànic. O bé els seus treballs de ciència i filosofia no s'han estudiat prou. Cap llibre seu, al capdavall, és en alguna col·lecció editorial de referència.

Autor insular (conegut sobretot pels lectors de literatura

Com a padrí, va tenir Maragall, i va fer-li de mentor Palau i Fabre

fantàstica), la seva obra és vasta, diversa en gèneres i escrita en català, castellà i francès. Durant molt de temps la seva memòria va surar a *Jo, memòries d'un filòsof!*, llibre en què Bertrana feia un relat sardònic del que havia estat amic seu i amb qui havia compartit la fe en una obra que creés un camí nou.

L'editorial Cossetània, de la localitat de Valls, ha recuperat la narrativa completa de Diego Ruiz: l'aplec dels volums *Contes d'un filòsof* (1908) i *Contes de glòria i infern* (1911), edició amb un interessant estudi de Lurdes Malgrat.*